Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summulae s. introductio ad logicam - Cod. Ettenheim-Münster 231

Knaebel, Anton

[S.l.], 1718

Q:1ma

urn:nbn:de:bsz:31-127287

Visual Library

breviq em possit dividi aaõ in raõle et irraõle, deinde irraõle in terrestre, aquatile, et volatile.

Disputaõ 2da.

De 2da mentis operaõe

Disputaõ duas quæstiones qtinet. 1ma erit de naõ et multiplite psitionis, qe ẽ 2da mentis operaõ. altera quæstio erit de proprietatibq psitionis.

Q: 1ma.

Quid et quotuplex sit psitio.

§1mus.

Quid sit oratio?

1 Cũ psitio (: ut infra videbimq :) dfiniatq per oratiõ: oraõ aqstet nomine et verbo. explicandũ prius ẽ, quid sit iuncta Arlẽ noẽ verbũ et oratio. nomen igitq ẽ vox sficativa ad placitũ sine tpore, huiq nulla pars sficativa ẽ separata. declarantq singulæ particulæ huiq dfiõis. dicitq itaq 1mo vox sficativa ad placitũ ẽ, ut excludantq tñi n sficativi, itẽ risus gemitq. Dicitq 2do sine tpore. nomen em est coniugatũ p tpora, nec importat in sua sficaõe exercitũ aliqd v actionẽ pro certo tpore nempe præterito, præsenti, atq futuro, unde a raõe hõis excluduntq hæ voces horæ dies mensis aũus etc. licet em sficiẽt aliquã mensurã tporis n tñ sficant cũ tpore sic etiã coena prandiũ etc. habent raõnẽ nõis, quia licet aliqo modo sficent tpus tñ n sficiẽt cũ tpore hoc ẽ, an prandiũ v cœna sumptũ fuerit tpore præterito v sumatq tpore præsenti v sumendũ sit futuro. Dicitq 3tio cuiq nulla pars sficativa ẽ separata, hoc ẽ, ita ut nulla sficiet eo modo extra compositionẽ, qo modo sficat intra eã.

unde a ratione nominis excluduntur tamen complexi et integra oratio. 2
Definitio hominis ut sit adaequata non hominis sed nominis et completa debet habere
etiam hoc, ut non tantum sit vox significativa ad placitum sine tempore, cuius
nulla pars significativa est separata, sed etiam ut sit finita recta fa=
ciens cum verbo veram vel falsam orationem. Dicitur primo finita ut ex=
cludantur a ratione hominis nominis tamen infiniti non homo non Leo
dicitur secundo recta ut excludantur casus obliqui, qui non sunt nomina. dicitur
tertio faciensque cum verbo veram vel falsam orationem pro verba, quae
excluduntur a ratione nominis omnia adiectiva.
Verbum iuxta Aristotelem est vox finita et recta quae significans tempus 3
cuius pars nihil significat seorsim, et est semper eorum, quae de altero
praedicantur nota. dicitur primo vox finita, ut excludantur infini=
ta verba. dicitur secundo recta, id est, posita in indicativo et in
tempore praesenti; reliqui enim modi et tempora ab Aristotele non agnoscuntur
tanquam verba. dicitur tertio quae significans tempus hoc est cum
tempore, ita ut significetur actio et exercitium aliquid factum pro de=
terminato tempore ut e. g. amo, amavi, amabo. dicitur quarto huius
pars nihil significat seorsim. ut excludatur integra oratio. quinto
et est semper eorum de altero, quae praedicantur nota hoc est signum
aliquid, quod vel per ipsum verbum aliquid de subiecto dicatur e. g. Petrus
legit, vel quod ipsum verbum sit clausula nectens subiectum et praedicatum e. g.
Petrus est homo.
Oratio iuxta eundem philosophum est vox significativa cuius pars aliqua 4
significativa est separata, ut dictio sed non ut affirmatio vel negatio
Dicitur primo: vox in numero singulari; quia etsi re ipsa sint
plures voces debent tamen fieri una per coniunctionem illarum vocum inter
se et propter unum finem, ad quem ordinantur; hinc si ponas
plures inter se non coniunctas non erunt oratio. dicitur secundo cuius par=
tium aliqua significativa est separata ut dictio, per quod insinuatur significare
si aliqua pars significet separatim ut dictio alias enim oratio com=
plexa non esset oratio.
Dicitur oratio in perfectam et imperfectam; perfecta est, quae perfectum parit sensum 5
in audiente. imperfecta est quae non parit sensum perfectum in audi=
ente, sed illius mentem relinquit suspensam. imperfecta alia est sine

verbo E.g: murus abbas, alia cum verbo E.g: si studerent. perfecta alia est denunciativa, quae aliquid affirmat vel negat, ideoque potest esse vera vel falsa E.g: Petrus currit, alia est non enunciativa, quae nil affirmat vel negat, in qua proinde non datur veritas vel falsitas E.g: fac. nos hic praecipue loquimur de oratione perfecta, quae etiam dicitur positio.

§ 2dus.

Defio positionis.

6 Dico: positio est oratio affirmativa vel negativa alicuius de aliquo vel potest etiam sic definiri positio est oratio, in qua inest verum vel falsum. Probatur: ista defio positionis observat regulas praecipuas bonae defioris quo est bona ant: probatur negative ex eo; quia ab adversariis nulla potest ostendi regula imaria et praecipua quam non observet. Dixi imaria nam quod dicta positio sit disiunctiva vel non habeat genus proximum pertinet ad regulas tam rdarias, non vero imarias.

§ 3tius.

De materia, forma, quantitate et qualitate positionis.

7 In quavis positione solent Summulistae considerare materiam formam, quantitatem et qualitatem. per materiam communem illigitur subiectum et praedicatum obiectivum, vel potius ordo et respectus ille, quam habet praed: ad subiectum. per formam illigitur cla. per quantitatem illigitur extensio vel restrictio principalis ad plura vel pauciora significata. per qualitatem communis illigitur affirmatio vel negatio; quaerenti enim qualis sit positio Respondetur affirmativa vel negativa.

Articulus 2us Quotuplex sit propositio

§ 1mus.

Quotuplex sit positio ratione materiae.

Triplex positio potest accipi ratione materiae imo quidem, si praedicatum necessario conveniat subiecto: sive dein tale praedicatum vere affirmetur, sive falso negetur

de subto: / dicitur esse in materia necessaria. 2do si praedicatum non possit convenire subto, dicitur esse in materia impossibili E. g. Petrus est lapis Petrus non est Leo. 3tio si praedicatum non necessario convenit praedicato non praedicato sed subto. Possit tamen eidem convenire, tunc dicitur positio esse in materia contingente. E. g. Petrus ambulat. Petrus scribit. ad veritatem positionis affirmativae in materia necessaria non requiritur ut subtum et praedicatum existat absolute, sed tamen ut detur necessaria connectio cum subto id est, ut quotiescunque existit subtum, etiam praedicatum existat, et cum subto connectatur sensus enim huius positionis est Petrus est homo. est iste: Petrus quodcunque existit est homo. ad veritatem positionis negativae in materia impossibili non requiritur, ut non existat subtum vel praedicatum, sed tamen ut detur mutua inter utrumque repugnantia, hoc est, quod tale praedicatum non possit convenire subto. ad veritatem positionis affirmativae in materia contingente requiritur, ut existat subtum, et existat praedicatum, et ut inter utrumque detur connectio seu identitas: ob quam causam positiones istae vocantur de 3tio adiacente et si subtum non existat, vocantur de subto non supponente. ad veritatem positionis negativae in materia contingente sufficit ut vel non existat subtum, vel saltem praedicatum cum illo non connectatur. 9

§ 2dus.

Quotuplex sit positio ratione formae

Per formam illigitur clausula; quia a in positione vel una vel plures clausulae esse possunt, ideo quoque positio duplex est ratione formae simplex nempe seu cathegorica et composita seu hypothetica. Positio simplex est quae habet unicam clausulam principalem E. g. Franciscus est diligens: Petrus qui est Lojus est diligens. Positio composita est, quae explicite habet plures clausulas principales per aliquam tamen coniunctionem E. g. per particulam et unitas, ut E. g. et Franciscus est diligens et Antonius est diligens. illigitur a per clausulam principalem illa clausula, quae totum praedicatum, cum toto subto coniungit: clausula vero minus principalis est, quae se tamen tenet ex parte subti vel praedicati. 10

Positio simplex dicitur in absolutam seu de inesse et modalem seu de modo absoluta est, quae praedicatum simpliciter et absolute affirmat vel negat inesse suo subto E. g. Petrus est doctus. modalis est, quae non tamen praedicatum affirmat 11

v negat de suo subto, sed insuper affirmat modum, quo pretum quenit v non quenit subto E. G. Petrus necessario est aal, in qua positione hoc verba Petrus est aal vocantur dictum: particula necessario vocatur modus ad veritatem huius positionis non tantum requiritur, ut dictum sit verum sed etiam ut modus sit verus. ratio est, quia positio modalis utrumque nempe dictum et modum affirmat, unde falsa est haec positio Petrus necessario ambulat; licet enim Petrus ambulet non tamen necessario id facit.

12 Tales modi 4 numerantur: scilicet necessarium, impossibile, possibile non. circa hos modos nota 1mo, priores duos dici universales, posteriores vero duos particulares, item 1mum ac 3tium dici affirmativos reliquos et quartum negativos. nota 2do nil referre, an hi modi ponantur tanquam nomina v tanquam adverbia v tanquam verba. idem enim proprie est, sive dicam: necessarium est Petrum esse aal sive Petrus est necessario aal sive Petrus debet esse aal. nota 3tio omnes positiones modales veras esse in materia necessaria; licet enim haec positio Petrus ambulat sit in materia contingente, tamen haec positio, quo dico: contingens est Petrum ambulare, v possibile est Petrum non ambulare est in materia necessaria.

§ 3tius.

De positione composita.

13 Positio composita dicitur in clativam disiunctivam conditionalem et causalem, et (ut aliqui addunt:) exponibilem de qua 5 sequenti positio clativa est, quae coniungit plures positiones simplices per particulam et v per particulam v nec, si positio sit affirmativa coniungit illas per particulam et E. G. et Petrus currit et Paulus etc. si sit negativa coniungit illas per particulam nec E. G. nec Petrus ambulat nec Paulus ambulat etc. ad veritatem positionis clativae requiritur ut utraque positio simplex sit vera; nam si alterutra tantum est falsa, tota positio clativa erit falsa. ratio est, quia positio clativa affirmat v negat utramque partem simul.

14. Positio disiunctiva est, quae plures positiones simplices coniungit per

particulam v. E. g.: v Petrus dormit v Paulus dormit, hæc particula vel
sumitur interdum exclusive hoc est ita, ut subilligatur particula tantum, ideoque
sensus sit v Petrus tantum dormit, v Paulus tantum dormit, si ita sumatur
requiritur ad veritatem positionis disiunctivæ ut una tantum positio simplex sit
vera: subin vero particula v sumitur limitative, ita ut subilligatur par-
ticula saltem, ideoque sensus sit v Petrus saltem dormit v Paulus
si hoc modo sumatur positio disiunctiva, ad veritatem huius sufficit
ut alterutra positio sit vera sive altera sit vera, sive falsa.

Positio conditionalis, seu, ut vocatur stricte hypothetica: est, quæ 15
coniungit plures positiones simples per particulam si. E. g.: si cras fuerit
serena tempestas, ambulabo. in hac positione ima pars, cui
affixa est particula si scilicet si cras etc. dicitur conditio, altera vero
pars ambulabo dicitur conditionatum. ad veritatem huius positionis
non requiritur ut absolute existat conditio, neque ut absolute existat con-
ditionatum, sed tantum ut posita conditione existat conditionatum; plus
enim ista positio non affirmat.

Positio causalis est, quæ plures positiones simples coniungit per particulam 16
quia E. g.: Petrus quia diligenter studet evadet in virum doctum
hæc positio (: saltem in materia contingente :) tria affirmat, imo
quod Petrus diligenter studeat. 2do quod sit futurus doctus, 3tio
quod diligens studium sit causa futuræ doctrinæ: unde ad veritatem
huius positionis requiritur ut hæc omnia verificentur.

§ 4tus.

De positione exponibili

Positiones exponibiles vocantur illæ, quæ cum habeant sensum obscuriorem 17
debent explicari per plures alias, quæ exponentes vocantur eiusmodi
positionum sunt tres potissimum species, nempe exclusiva, exceptiva
reduplicativa. exclusiva est, quæ constat particula exclusiva tantum: particula
hæc particula poni v ex parte subiecti E. g.: tantum Petrus dormit v ex
parte præcedenti E. g. Petrus est tantum Lojus si imo modo accipiatur affirmat
prædicatum de suo subiecto et negat illud de omni alio; sensus enim est, Petrus

dormit, et nullus alius. Si vero 2do modo accipiatur affirmat de suo subto aliquid praedicatum, et negat de eodem omne aliud: eiusdem generis sensus est, Petrus est Lojus et non est medicus neque Jurista neque Theologus nec ullam aliam eiusmodi artem vel scientiam callet; unde patet: positionem exclusivam aequivalere clausulae atque ideo requiritur, ut utraque positio exponens sit vera.

18 Exceptiva est, quae constat particula exceptiva praeter E. G.: omnis Apostolus praeter Judam est in coelo: nullus Apostolus praeter Judam est damnatus. Sensus ipsae positionis est: Judas non est in coelo, et reliqui omnes sunt in coelo. Idem positionis sensus est: Judas est damnatus et nullus alius. ex quo patet ad veritatem positionis exceptivae affirmativae requiri ut praedicatum termino excepto conveniat et nulli alteri. atque ideo positio exceptiva debet constare termino communi distributivo accepto sub quo terminus excepto continetur.

19 Reduplicativa est, quae constat particulis reduplicativis quia quatenus in quantum ut provenit quae particulae interdum habent sensum formalem et proprie reduplicativum, quando nimirum denotant terminum illum cui adiunguntur esse rationem formalem, seu radicem, causam, conditionem aut partem propter quam praedicatum conveniat subto E. G.: Musicus cantat. Musica enim est ratio formalis seu causa et radix quare hoc praedicatum cantat conveniat subto E. G. Petro, et si in hoc sensu sumatur particula reduplicativa tunc tria affirmat positio, 1mo, quod E. G. (ratio, quare cantat, sit Musica) Petrus sit Musicus. 2do quod cantet. 3tio quod Petrus. et haec omnia tria membra debent verificari, ut positio sit vera. Subinde tamen dicta particulae quia quatenus etiam habent sensum tantum materialem seu specificativum quando nempe denotat praedicatum convenire subto non ratione termini reduplicativi sed tantum in concomitantia. Mihi E. G. iustus quia iustus peccat venialiter, hoc est iustitia non est causa peccati venialis sed tantum praestat stare peccatum ven: cum iustitia, et si hoc 2do modo accipiatur particula reduplicativa sufficit quod praedicatum subto conveniat simpliciter et non excludatur per terminum reduplicatum.

§5tus
Quotuplex sit psitio rãoe quantitis et qualitatis

Pr quantitatem psitionis (: ut supra dictum fuit :) illigitur extensio seu 20
restrictio subti principalis hinc psitio dtur in universalem par-
ticularem indefinitam et singularem. universalis e, cuius subtum
principale adiunctum hbt signum universale E.G. oīs hō ē aal
partlis e, cuius subtum principale adiunctum hbt partle E.G.
aliquis hō currit. indefinita e, cuius subtum principale e tng
comunis nullo affectu signo E.G. hō scribit. singularis e, cuius
subtum principale e tng singularis E.G. Petrus disputat. ex
quo colligitur quantitatem psitionis n desumi ab extensione
seu restrictione subti et quidem principalis hinc ista psitio
aliqis equus oīs hōis currit n e simplex universalis, quia
subtum principale huius psitionis n e notatum signo universali.
Pr qualitatem illigitur affirmatio v negatio, unde duplex oritur 21
psitio affirmativa, et negativa. affirmativa e cuius cla
principalis n hbt affixam partlam n, E.G. Petrus e doctus
negativa e, cuius cla principalem hbt affixam partlam n E.G.
Petrus n e doctus. dbt autem partla n spectare ad cla psitionis
principalem, unde hō psitiones n st negtivae si dico: Petrus e n
Leo v si Judas n peccasset fuisset salvatus, quia hic n n cadit
supra cla principalem.
Aliqdo a gtingit, ut psitio aliqa sit partlaris e dicto et univers: 22
de modo aliqdo ut sit universalis de dicto et part: de modo sic
E.G. sic necesse e aliquem hoīem currere e psitio universalis de
modo et part: de dicto: possibile oē hoīem currere e universalis
de dicto et part: de modo idem quoque fit in psitione qualitatis
in qualite psitionis, E.G. hoīem latrare n ee possibile e psitio

affirmativa de dicto, et negativa de modo: hoīe n̄ latrare ē necesse, ē ꝓsitio negativa de dicto et affirmativa de modo.

Q: 2da.

De proprietatibus ꝓsitionis.

Tres sunt proprietates ꝓsitionis scilicet oppositio, æquipollentia et conversio, singulas singulis artlis examinabimus.

Arcus 1mus De oppositione.

§ 1mus quid sit oppositio

23 Oppositio ē nil aliud quam duarum ꝓsitionum idem subtum et prædtum habentium diversitas v in quantitate v in qualitate v in utraque simul. duo ita requiruntur ad oēm oppositionem. 1mum ē, ut ꝓsitiones habeant idem subtum univoce cum iis proprietatibus eadem suppōe ampliatione restrictione etc. ubi tn̄ notandum ē, qd suppōe particularis n̄ ēē censeatur diversa ab universali distributiva, si tn̄ partlaris in universali cōtineatur. 2dum ē ut ꝓsitiones differant v in quantitate v in qualite v in utraque. quid autem quantitas et qualitas nōie illigatur supra iam ē explicatum.

§ 2dus

Quotuplex sit oppositio.

24 Quatruplex ē: contradictoria contraria subcontraria subalterna. oppositio contradict: ē 2 ꝓsitionum idem subtum et prædtum habentium diversitas in quantitate et qualitate ē: g: oīs hō ē cal, aliquis hō ē cal.

25 Contraria ē: 2 ꝓsitionum universalium idem subtum et prædtum